

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

31-223 Kraków, ul. Kazimierza Wyki 3
e-mail: sekretariatUSKRK@stat.gov.pl tel. 12 415 60 11 Internet: <http://www.stat.gov.pl/krak>

Informacja sygnalna - Nr 13

Data opracowania - październik 2010 r.

BUDŻETY GOSPODARSTW DOMOWYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 2009 R.

Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzą pracownicy Urzędu Statystycznego. Do ich obowiązków należy zwerbowanie w każdym miesiącu wylosowanych gospodarstw domowych do badania, przeprowadzenie wywiadu dotyczącego charakterystyki społeczno-demograficznej gospodarstwa domowego, udzielenie instruktażu w zakresie prowadzenia zapisów w książeczce budżetowej, opracowanie dla każdego gospodarstwa domowego „Miesięcznego budżetu gospodarstwa domowego”, przeprowadzenie wywiadu kwartalnego z badanymi gospodarstwami domowymi odnośnie wyposażenia gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania i nieruchomości, zebranie informacji o dochodach w naturze z pracy najemnej uzyskiwanych przez gospodarstwa domowe w kwartale oraz tzw. rozchodach rzadkich poniesionych w ciągu kwartału.

Wylosowane gospodarstwo domowe dokonuje zapisów w książeczce budżetowej odnośnie wszystkich przychodów, jakie wpłynęły do gospodarstwa domowego w badanym miesiącu oraz wszystkich rozchodów związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, czy użytkowaniem gospodarstwa rolnego. Notuje także wartości wszystkich artykułów pobranych na własne potrzeby z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie, z działalności prowadzonej na własny rachunek oraz przekazanych darów z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie.

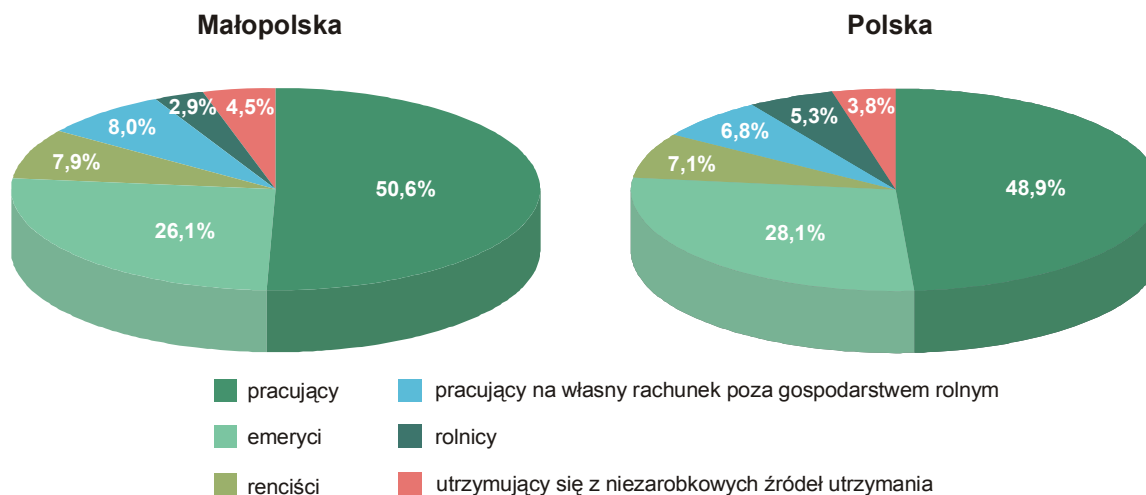
Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzone jest metodą reprezentacyjną, która daje możliwość uogólnienia, z określonym błędem, uzyskanych wyników na wszystkie gospodarstwa domowe. Dostarcza podstawowych informacji o przychodach, rozchodach, spożyciu i wyposażeniu gospodarstwa domowego w dobra trwałego użytku oraz informacji o innych aspektach warunków bytu określonych grup ludności.

Badane gospodarstwa klasyfikowane są według głównych i dodatkowych źródeł utrzymania. Przy ustalaniu głównego i dodatkowego źródła utrzymania gospodarstwa domowego bierze się pod uwagę dochody o charakterze stałym lub powtarzalnym. Brane są pod uwagę dochody tak pieniężne jak i niepieniężne (spożycie naturalne, dary w naturze, pomoc społeczna w postaci rzeczowej, dodatek mieszkaniowy). Źródła utrzymania gospodarstwa domowego ustala się na podstawie głównych i dodatkowych źródeł utrzymania wszystkich członków gospodarstwa domowego. Na tej podstawie mamy gospodarstwa pracowników, pracujących na rachunek własny, rolników, emerytów i rencistów, gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł utrzymania.

W 2009 r. w województwie małopolskim badaniem objęte były 3104 gospodarstwa domowe, tj. 8,3% wszystkich gospodarstw zbadanych w kraju. Prawie 51% badanych rodzin utrzymywało się z pracy najemnej, nieco powyżej 34% badanych rodzin to rodziny, których głównym źródłem utrzymania była emerytura lub renta, poniżej 8% gospodarstw utrzymywało się z pracy na rachunek własny poza gospodarstwem rolnym. Gospodarstwa, które osiągają dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania stanowiły ponad 4%, a niemal 3% to gospodarstwa rodzin utrzymujących się z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

W porównaniu z 2008 r. zwiększył się o około 1 pkt proc. udział gospodarstw osiągających dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania, i o tyle samo zmalał udział gospodarstw pracujących najemnie, a udział pozostałych grup społeczno-ekonomicznych objętych badaniem budżetów gospodarstw domowych nie uległ zmianie.

Wykres 1. Gospodarstwa domowe objęte badaniem w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

W 2009 r. **przeciętne gospodarstwo domowe** w województwie małopolskim liczyło 3,09 osoby (w 2008 r. - 3,11), a w kraju 2,90 (w 2008 r. - 2,94).

Licznějšíe były gospodarstwa rolników, pracujących na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym oraz gospodarstwa pracowników, a mniej liczne gospodarstwa emerytów i rencistów.

Znaczący wpływ na poziom życia członków gospodarstwa domowego ma **dochód rozporządzalny**, który jest sumą bieżących dochodów (pieniężnych i niepieniężnych) gospodarstwa domowego pomniejszoną o podatki od dochodów, spadków, darowizn oraz nieruchomości. Przeznaczony jest na wydatki na cele konsumpcyjne, pozostałe wydatki i przyrost oszczędności.

TABL.1 PRZECIĘTNY MIESIĘCZNY DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008		2009	
	w złotych	w odsetkach	w złotych	w odsetkach
Dochód rozporządzalny	1000,74	100,0	1041,73	100,0
w tym dochód do dyspozycji	965,97	96,5	1006,51	96,6
w tym:				
z pracy najemnej	540,38	54,0	567,28	54,5
z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie	20,41 ^a	2,0	22,12 ^b	2,1
z pracy na własny rachunek	88,05	8,8	102,16 ^c	9,8
ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej	287,44	28,7	296,49	28,5

a, b, c Błąd względny szacunków przekracza 10% i wynosi: a - 11,30%, b - 22,75%, c - 14,35%.

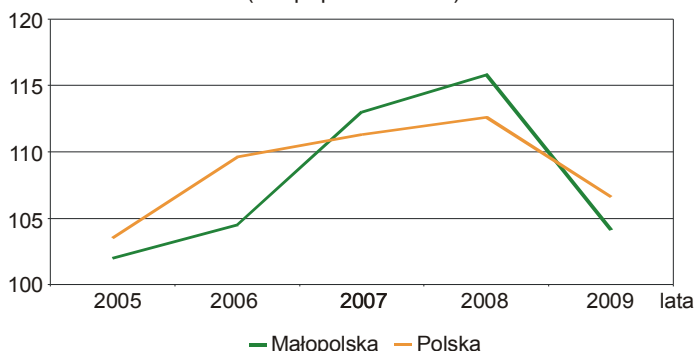
Przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2009 r. w Małopolsce wynosił 1041,73 zł i był niższy od wartości dla kraju o 73 zł.

W porównaniu z rokiem 2008 kwota dochodu rozporządzalnego na osobę w Małopolsce zwiększyła się o 4,1% (w kraju o 6,6%). W strukturze dochodu rozporządzalnego gospodarstwa domowego dominowały dochody z pracy najemnej. W 2009 r. stanowiły 54,5% dochodu rozporządzalnego (w kraju 53,3%) i udział ten był o 0,5 pkt proc. większy niż w roku 2008. Drugim, co do wielkości, źródłem dochodów gospodarstwa domowego były dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej.

W ujęciu rocznym nastąpił minimalny spadek udziału tych dochodów o 0,2 pkt proc. do 28,5% (w kraju natomiast miał miejsce wzrost do 28,9%).

Najwyższy poziom dochodu rozporządzalnego osiągnęły w 2009 r. gospodarstwa pracujących na rachunek własny - wyższy o około 8% od dochodu gospodarstwa ogółem (w kraju o 25,3%) i gospodarstwa pracowników - wyższy o 2,7% od przeciętnego dochodu gospodarstwa ogółem (w kraju o 0,8%). W pozostałych grupach gospodarstw przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę był niższy od dochodu w gospodarstwach ogółem.

Wykres 2. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych
(rok poprzedni=100)

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

Dynamika przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych w województwie małopolskim (podobnie jak w kraju) od 2005 r. do 2008 r. systematycznie wzrastała. W 2009 r. uległa obniżeniu (patrz wykres 2). Podobne tendencje wystąpiły w wydatkach gospodarstw domowych (wykres 3).

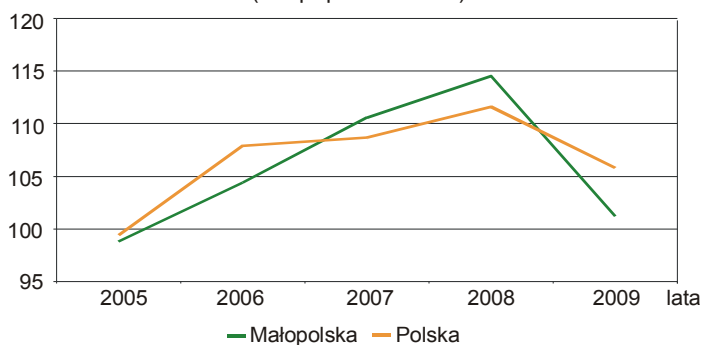
Dochód rozporządzalny pomniejszony o pozostałe wydatki, takie jak: dary przekazane z gospodarstwa domowego, wydatki na cele społeczne, kaucje, odszkodowania płacone

innym osobom i instytucjom stanowi **dochód do dyspozycji**.

W stosunku do 2008 r. dochód do dyspozycji w gospodarstwach domowych ogółem wzrósł o 4,2% (w kraju o 6,5%). Wzrost dochodów do dyspozycji odnotowano w gospodarstwach pracowników (o 5,8%), w gospodarstwach pracujących na rachunek własny (o 5,5%) oraz w gospodarstwach emerytów i rencistów (o 1,9%). W przeciwieństwie do poprzedniego roku w gospodarstwach rolników dochody do dyspozycji uległy obniżeniu (o 5,8%).

Gospodarstwa domowe objęte badaniem zapisują w książeczkach budżetowych swoje **wydatki**. Należą do nich wydatki ponoszone na zakup towarów i usług konsumpcyjnych oraz pozostałe wydatki przeznaczone na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Zakupy dokonywane są za gotówkę, kartą płatniczą, na kredyt lub przez Internet. Gospodarstwo może otrzymywać towary bezpłatnie, pobierać z gospodarstwa rolnego lub prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek.

Wykres 3. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych
(rok poprzedni=100)

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (np. żywność, napoje, lekarstwa), półtrwałego użytkowania (np. odzież, zabawki, książki) i trwałego użytkowania (np. pralki, telewizory).

Pozostałe wydatki to: dary przekazane innym, niektóre podatki (np. od spadków, nieruchomości), składki na ubezpieczenia społeczne, przegrane w grach, straty pieniężne.

TABL.2 PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYDATKI NA 1 OSOBE
W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009
	w złotych	
Wydatki ogółem	889,44	900,35
w tym wydatki na towary i usługi konsumpcyjne	854,68	865,13
w tym:		
żywność i napoje bezalkoholowe	230,63	238,42
napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	20,05	20,35
odzież i obuwie	46,76	45,80
użytkowanie mieszkania i nośniki energii	171,97	180,77
wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	47,57	48,59
zdrowie	43,87	47,21
transport	87,98	79,29
łącznie	42,21	40,89
rekreacja i kultura	69,62	68,55
edukacja ^a	10,78	9,53
restauracje i hotele	15,12	20,60 ^b
inne towary i usługi	46,97	46,44

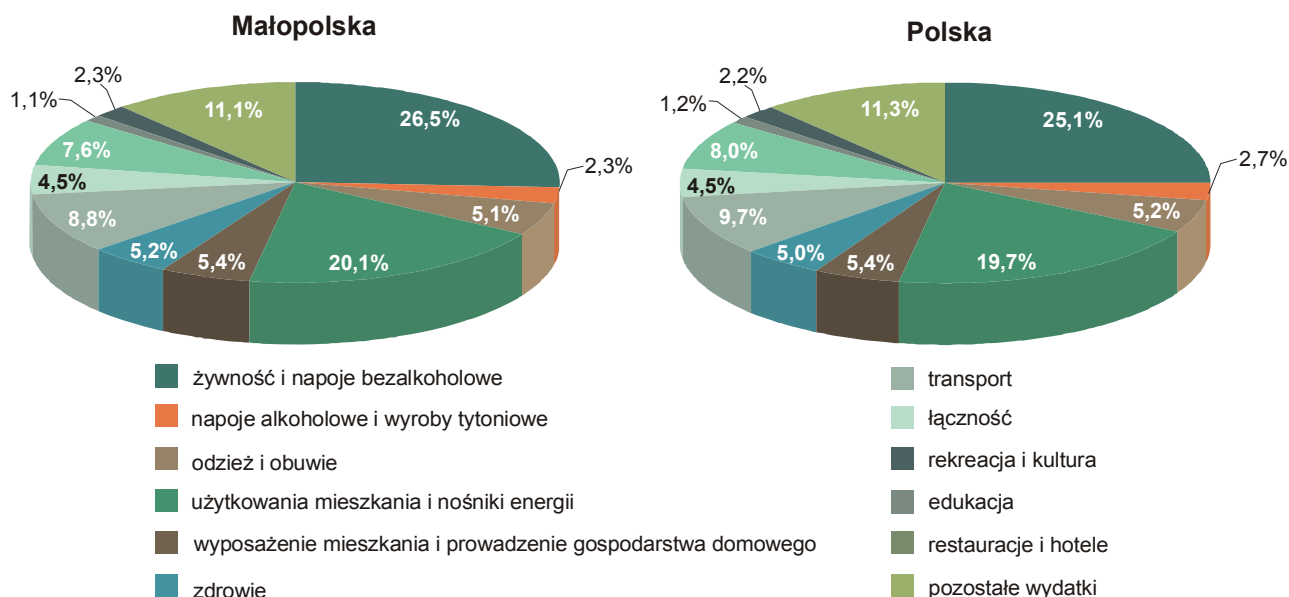
a Łącznie z wychowaniem przedszkolnym. b Błąd względny szacunków przekracza 10% i wynosi 10,59%.

W 2009 r. poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych ogółem wynosił 900,35 zł w przeliczeniu na 1 osobę, w tym na towary i usługi konsumpcyjne - 865,13 zł (o około 49 zł mniej niż w kraju). Wydatki miesięczne ponoszone przez 1 osobę w województwie małopolskim były o około 56 zł niższe niż ponoszone przez przeciętnego Polaka. W porównaniu z 2008 r. wydatki miesięczne Małopolanina wzrosły o blisko 11 zł. Wzrost wydatków wystąpił w gospodarstwach pracowników i gospodarstwach emerytów i rencistów. W pozostałych grupach społeczno-ekonomicznych odnotowano spadek wydatków.

Różnice w poziomie przeciętnych miesięcznych wydatków na osobę między poszczególnymi grupami społeczno-ekonomicznymi gospodarstw domowych były stosunkowo duże. Jeśli za punkt odniesienia przyjmie się przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw ogółem, to poziom wydatków wyższy od przeciętnego zrealizowały gospodarstwa pracujących na własny rachunek - o 6,9% oraz emerytów i rencistów - o 2,6%, a poziom znacznie niższy - gospodarstwa rolników - o 29,4%. *Podobne tendencje wystąpiły również w odniesieniu do Polski, w gospodarstwach pracujących na rachunek własny wydatki wzrosły - o 26,3%, a w gospodarstwach emerytów i rencistów - o 4,8%,*

Z przedstawionych danych wynika, że gospodarstwa w Małopolsce 96,1% wszystkich swoich wydatków przeznaczyły na cele konsumpcyjne (tak jak w poprzednim roku). W ogólnych wydatkach gospodarstw dominującą pozycję w 2009 r. nadal zajmowały wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe. Na tę grupę potrzeb gospodarstwa przeznaczały 26,5% ogółu swoich wydatków (*przeciętny Polak 25,1%*). W porównaniu z poprzednim rokiem, w Małopolsce zanotowano wzrost udziału wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w wydatkach ogółem o 0,6 pkt proc. (*dla Polski spadek o 0,5 pkt proc.*). Widoczne jest zróżnicowanie procentowego udziału wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych. Gospodarstwa emerytów i rencistów oraz rolników większy procent ogółu swoich wydatków przeznaczały na zakup żywności i napojów bezalkoholowych niż gospodarstwa ogółem. Natomiast gospodarstwa pracowników i pracujących na rachunek własny przeznaczały odpowiednio: 25,6% i 23,5% swoich wydatków na zakup żywności i napojów bezalkoholowych.

Wykres 4. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

Stałe opłaty mieszkaniowe (tj.: czynsz, opał, energia elektryczna i ciepła, gaz) to druga, co do wielkości pozycja wydatków ponoszonych przez gospodarstwa domowe. W 2009 r. wydatki te stanowiły 20,1% wydatków ogółem (w kraju 19,7%) i wzrosły o 0,8% w porównaniu z 2008 r. W omawianym okresie wzrosły wydatki na użytkowanie mieszkania i nośniki energii, żywność i napoje bezalkoholowe, restauracje i hotele, zdrowie oraz wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego. Bez zmian pozostał udział wydatków na napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe. W pozostałych przypadkach zanotowano spadek wydatków.

W 2009 r. **poziom spożycia** niektórych podstawowych artykułów żywnościowych, w przeciwieństwie do lat poprzednich, wzrósł: owoców (o 6,8%), cukru (o 4,7%), mięsa (o 1,7%), jajek (o 1,3%). Spadło natomiast spożycie: ryb (o 4,7%), mleka (o 0,7%) i warzyw (o 0,1%).

Przeciętne miesięczne spożycie na 1 osobę mleka, sera, jajek, owoców, warzyw oraz cukru w województwie małopolskim jest wyższe od spożycia przeciętnego mieszkańca Polski. W pozostałych grupach prezentowanych artykułów porównania takie wskazują na niższą konsumpcję w naszym województwie.

TABL.3 PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE SPOŻYCIE NIĘKTÓRYCH ARTYKUŁÓW ŻYWNOSCIOWYCH NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	Jednostka miary	2008	2009
Pieczycwo i produkty zbożowe	kg	7,49	7,53
w tym pieczywo	kg	4,83	4,83
Mięso	kg	5,24	5,33
Ryby ^a	kg	0,44	0,42
Mleko ^b , napoje mleczne i jogurty	l	4,69	4,66
w tym mleko	l	4,08	4,05
Sery	kg	0,94	0,94
Jaja	szt	13,77	13,95
Oleje i pozostałe tłuszcze	kg	1,30	1,31
Owoce	kg	3,66	3,91
Warzywa	kg	10,43	10,42
Cukier	kg	1,69	1,77

^a Bez marynat, przetworów ze zwierząt morskich i słodkowodnych, wyrobów garmateryjnych i panierowanych. ^b Bez zagęszczonego i w proszku.

Spżycie artykułów żywnościowych jest sprawą indywidualną każdego gospodarstwa domowego. Jest ono zależne od wielu czynników. Wpływ na wielkość spżycia poszczególnych artykułów ma źródło utrzymania gospodarstwa domowego, wysokość dochodów, skład osobowy, wiek, miejsce zamieszkania, wykonywany zawód, przyzwyczajenia i tradycje żywieniowe, ale również dostępność artykułów.

Znaczne różnice występowały w spżyciu podstawowych artykułów żywnościowych w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych. Spżycie prezentowanych artykułów w gospodarstwach pracowników i pracujących na rachunek własny było niższe niż w gospodarstwach ogółem, natomiast gospodarstwa emerytów i rencistów oraz rolników konsumowały więcej tych artykułów (poza rybami) niż gospodarstwa ogółem.

Wywiad kwartalny dostarcza informacji o **wyposażeniu gospodarstwa domowego w przedmioty trwałego użytkowania**.

Podobnie jak w 2008 r., wyraźnie poprawiło się wyposażenie gospodarstw domowych w sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu (o 6,4 pkt), urządzenia do odbioru telewizji satelitarnej (o 2,8 pkt) i telefony komórkowe (o 2,1 pkt). W badanych gospodarstwach wzrosła również ilość sprzętu AGD i samochodów osobowych. Wśród badanych gospodarstw w 2009 r. mniej rodzin posiadało magnetowidy i odtwarzacze (o 7,9 pkt), zestawy do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (o 1,8 pkt) i telewizory (o 0,5 pkt).

Statystycznie, na każde badane w 2009 r. gospodarstwo domowe, przypadła chłodziarka, telewizor, pralka, telefon komórkowy, co drugie gospodarstwo miało komputer osobisty z dostępem do Internetu, samochód osobowy, urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej i kuchenkę mikrofalową.

W porównaniu z przeciętnymi polskimi gospodarstwami, gospodarstwa domowe w Małopolsce posiadały więcej zamrażarek, komputerów osobistych z dostępem do Internetu, samochodów osobowych, pralek i chłodziarek. Natomiast gorzej wyposażone były one w urządzenia do odbioru telewizji satelitarnej, zmywarki do naczyń, telewizory, telefony komórkowe, wieże i kuchenki mikrofalowe.

TABL.4 GOSPODARSTWA DOMOWE WYPOSAŻONE W NIE-KTÓRE PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA ^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009
	na 100 zbadanych gospodarstw domowych	
Chłodziarka	97,8	98,1
Zamrażarka	37,5	43,3
Automat pralniczy	88,0	89,8
Zmywarka do naczyń	9,1	10,3
Kuchenka mikrofalowa	45,8	49,6
Samochód osobowy	57,7	58,0
Zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (wieża)	42,9	41,1
Odbiornik telewizyjny z ekranem do odbioru kolorowego	97,2	96,7
Telefon komórkowy	83,0	85,1
Magnetowid, odtwarzacz	34,1	26,2
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej ^b	47,0	49,8
Komputer osobisty	60,0	63,3
w tym z dostępem do Internetu	51,0	57,4

^a Opracowano na podstawie stanu w końcu poszczególnych kwartałów. ^b Łącznie z telewizją kablową.

Na stopień wyposażenia gospodarstwa domowego ma wpływ źródło utrzymania, potrzeba posiadania danego sprzętu i miejsce zamieszkania. Gospodarstwa pracowników oraz pracujących na rachunek własny są znacznie lepiej wyposażone w komputery osobiste z dostępem do Internetu, zestawy do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku, telefony komórkowe, zmywarki do naczyń, kuchenki mikrofalowe od pozostałych grup gospodarstw domowych. Gospodarstwa emerytów i rencistów oraz rolników były znacznie gorzej wyposażone w wyżej wymienione sprzęty niż przeciętna małopolska rodzina.

W badaniach ankietowych ważne jest, aby wybrane losowo gospodarstwa domowe podejmowały badanie. Zmiany wylosowanych mieszkań, jeżeli występują w dużej skali, mają wpływ na otrzymane wyniki. Wszystkie gospodarstwa, które przyjęły ankietera i prowadziły zapisy w książeczkach budżetowych przyczyniły się do uzyskania informacji, które spełniają ważną rolę w analizach poziomu życia ludności, umożliwiając ocenę wpływu różnych czynników na kształtowanie się poziomu i zróżnicowania sytuacji bytowej podstawowych grup gospodarstw domowych.

Nazwy „województwo małopolskie” i „Małopolska” używane są zamiennie.

Opracowanie: Maria Habrzyk, Elżbieta Wojewodzik, Barbara Jakóbczak-Wójcik
Wydział Badań Ankietowych, tel. 12 656 30 32

Skład komputerowy - Wydział Analiz i Opracowań Zbiorczych